

Յ Ո Ւ Դ Ի Թ

Յուդիթի գիրքը պատմական վէպ մըն է, գրուած, Տովրիթի եւ Գ. Մակարայեցւոցի նման, հրէից հայրենասիրական եւ բարեպաշտական զգացումները արծարծելու նըպատակով: Յուդիթի վիպասանութեան պատմական հիմը պէտք է փնտռել, Պարսից Թագաւոր Արտաշէս Ոչոս (Ochus)ի դորսւմար, Bagoseth կողմէ Երուսաղէմի պաշարման դէպքին մէջ:

Գրութեան վայրը անորոշ է:

Հեղինակը եւս կը մնայ անծանօթ:

Ե՛րբ գրուած է Յուդիթ, ուղղակի կարելի չէ ըսել: Արտաքին հնագոյն վկայութիւնը կը տեսնենք Հոռոֆի Նպս. Կղեմէսի առ Կորնթացիս դրած Թուղթին մէջ (Ա. Դարու վերջեր): Իսկ ներքին վկայութիւններու համաձայն հաւանաբար գրուած է ան Գ. Ա. երկրորդ դարու վերջերը կամ ուռալին դարու սկիզբները:

Գիրքին սկզբնական լեզուներէն է եբրայերէն կամ արամերէն, ինչպէս պէտք է հետեւցնել յոյն թարգմանութեան կարգ մը սխալներէն, եւ եբրայարանութիւններէ, որոնք առատօրէն կը գտնուին: Որոգիքնէս կ'ըսէ թէ Յուդիթ գոյութիւն չունէր ոչ եբրայերէն եւ ոչ արամերէն լեզուներով: Սակայն Յերոնիմոս կը հաւատալէ թէ ինքը կարդացած է զայն արամերէնով:

Յուդիթի մեղի հասած հնագոյն թարգմանութիւնը ՀԲ.ն է: Վուլկազան ինքնուրոյն է եւ անկախ ՀԲ. էն: Կը գտնուին քանի մը տեսակ եբրայերէն յետնագոյն զբոսաւորի ալ, որոնցմէ երկար ձեւը կը մօտեայ աւելի ՀԲ.ին, իսկ կարճը չփման կէտեր ունի Վուլկազայի հետ: Կարճ ձեւը կարգ մը դիտուններու կողմէ հնագոյնը նըկատուած է. Coleman զայն կը համարի ար-

դիւնքը վերանորոգման մը, որուն շնորհիւ սկզբնական վէպին պատմական անկարեւորութիւնները բարեզուած են չափով մը:

Յուդիթի գիրքը երբեք պատմական գործ մը չէ նկատուած հրէից կողմէ: Յիբրաւի պատմական արժէք մը կարելի չէ տալ զբոսաւորի մը, որ ազատօրէն քով քովի կը բերէ եւ իրարու կը խառնէ զանազան դարերու մէջ ապրող անձնաւորութիւններ: Գրքին մէջ յիշուած անձերէն ոմանք ալ բոլորովին անծանօթ են պատմութեան:

Յուդիթի աշխարհագրութիւնը նուազ անխնամ է պատմութենէն: Լաւ կը ճանչնայ Պաղեստինը եւ տեղեկութիւններ ունի չըրջակայ երկիրներու մասին եւս: Իր յիշած տեղւոյ անուններէն շատերը, սակայն, կարելի չէ եղած նոյնացնել: Ատոնցմէ մեծ մաս մը շատ աղաւաղուած է ընդօրինակութեանց ընթացքին, եւ ձեռագիրէ ձեռագիր նշանակելի տարբերութիւններ յառաջ եկած են: Բեռլինը, որ այնքան կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ սոյն պատմութեան մէջ, կը մնայ այլապէս անծանօթ: Անոր նոյնացման մասին կարծիքները բաժնուած են: Sellin կը նոյնացնէ զայն Երուսաղէմի հետ. Coleman կը գրէ թէ այն որոշապէս կը զանազանուի Երուսաղէմէն: Ոմանք աւելցնում են թէ կը դնեն զայն Բեթելի հետ՝ Գաբիէն յիշած վրայ: Ուրիշներ յարապակեան անուն մը կը նկատեն զայն, զի Bethulah կը նշանակէ կոյս, կամ՝ խորհրդանշական անուն մը իբրեւ Beth Eloah, տուն Աստուծոյ: Մակարայեցւոց Ա. գրքին մէջ Բեթսուրի կատարած դերը զուգահեռական մը կ'ընծայէ. բայց իր հարաւային գիրքը անկարելի կը դարձնէ ատոր նոյնացումը (Coleman): Ըստ Colemanի Torreyի բրա-

նոյնացումը Սիւքէմ (Նապոլու)ի հետ, միակ զոհացուցիչ լուծումն է: Մերէնին նախադրութեան համաձայն բետիզուա՝ Սամարիան է (Հմտ. նաեւ Զ. 8): Սամարիա կը գտնուէր Սիւքէմէն 6 միլոն դէպի հիւսիս-արեւմուտք:

Գիրքը կը բաժնուի երկու որոշ մասերու. Ա-է, պատմական եւ աշխարհագրական բաղադրատ բեմ մը, որուն վրայ կը հանդիսադրուի քաջասիրտ հրէուհիին դիւցազններդութիւնը, Ը-ժե: Վերջին գլուխը կը բովանդակէ քերթուած մը, ժԶ 1-21, Յուդիթի Օրհնութիւնը:

Յուդիթի գիրքը նկատուած է արժէքաւոր աղբիւր մը փարիսեցիութեան ուսումնասիրութեան համար:

Հրէից մէջ Յուդիթ չէ անցած կանոնական գիրքերու շարքին, թէեւ դրական նոյն սեռին պատկանող նսթերը անցած է: Cole-

man կը հաւատէ թէ Hanaška-ի Տօնին կը կարդացուէր Յուդիթ: Այս տօնը հաստատուած էր ի յիշատակ Յուդայ Մակարէթ կողմէ Տաճարին վերանորոգութեան, յետ Անտիոքոս Եպիփանի կատարած սրբապղծութեան: Ուրախութեան տօն մըն էր. կր սկսէր Գասղելի 25ին (Դեկտեմբեր) եւ կը տեւէր ութ օր: Այս միջոցին տուներն ալ մասնաւոր կերպով կը լուսադարձէին եւ այդ պատճառաւ կ'ըսուէր նաեւ «Լոյսերու Տօն»:

Եօթանասնից Թարգմանութեան շնորհիւ Յուդիթ տեղ գտաւ Գրիստոնէական Եկեղեցւոյ Կանոնին մէջ, երկրորդական գրքերու շարքին:

Հայ Եկեղեցւոյ ճաշոցին մէջ Յուդիթէն երկու ընթերցուածներ միայն առնուած են. ժե 8-15 եւ ժԶ 1-4:

Ն. Ե.